

"רשת ביטחון" למשק החלב -

משק החלב בישראל הוא משק מתוכנן במלואו עם חלוקת מכסות ארצית ופרטנית ומחיר מטרה חוסכם. במדינה "משוגעת" כשלנו, קשה מאוד לתכנן "על הליטר" והתוצאה שבגלל אחוזים בודדים משגעים את כולם, למעלה ולמטה. האם אפשר לתת יותר יציבות לענף? יותר שקט לעוסקים בו? במאמר מוגשת הצעה, שאינה חדשה ומקורית, אך אקטואלית וחיונית

נף החלב בישראל עבר מירידה בביקושים והקטנת מכסות החלב ב-20 מיליון ליטר ב-2006 לעלייה ניכרת בצריכה וביקוש לחלב גולמי והגדלת המכסות ב-40 מיליון ב-2007 ל-1,170 מיליון ליטרים. שוק החלב העולמי מתאפיין, בשנה האחרונה, בעלייה גדולה בביקושים לחלב ולחומרי גלם חלביים. הביקוש גרם לעליית מחירים תלולה, הן של אבקת חלב (מעל ל-\$5,000 לטון) וגם של חמאה (מעל ל-\$2,500 לטון) שמהווים את עיקר הסחר העולמי. צרכנים של אבקת חלב מיובאת חזרו לצרוך אבקת חלב ישראלית - גם כשרה וגם זולה יותר מהמחיר העולמי. המחלבות, היצרנים ומועצת החלב בתזזית גדולה. על פי ניתוח של אלה שעוקבים אחר הנעשה, נראה שהמגמה של ביקושים גבוהים ומחירים גבוהים, תישמר גם בשנים הקרובות, אם כי ייתכן שהמחירים ירדו לרמה יותר נמוכה. מצב זה מחייב היערכות קצת אחרת, כדי לענות על צרכי השוק הישראלי, על ידי ענף החלב בישראל. בהנחה שהצריכה שווה לאורך כל השנה, אזי מכסת החלב השנתית עונה לכל הביקושים. יש

עודף בחמישה חודשים בחורף שנצרך בהמשך השנה, בעת המחסור בקיץ ובסתיו. המחסור בקיץ, ובמיוחד בשנים שבהם הצריכה גבוהה מהייצור ועלייה בביקושים, גורם ללחצים גדולים במערכת:

- לחץ על היצרנים להגדיל ייצור - וזה כלל לא פשוט, אי אפשר לקצר היריון של פרה.
- חלוקת מכסות אפקטיבית על ידי העלאת המחיר לחלב עודף
- עליית תלולה במחירן של מבכורות ופרות לחלב
- צפיפות גדולה ברפתות שמביאה, במקומות מסוימים, לפגיעה בייצור ובאיכות החלב
- מתיחות בין המחלבות ובין המועצה, באשר לאופן חלוקת אבקת החלב למינה
- דרישה לפתוח את הייבוא ללא מכס, כדי לספק את עודפי הביקושים
- בשנה האחרונה עלייה תלולה במחירי המזונות והקטנת הכדאיות לייצר חלב עודף

לעתים, מחסור של אחוזים בודדים מהייצור גורם ל"מהומת אלוהים" במערכת. האם יש דרך למנוע את השינויים הדרסטיים במדיניות התכנון?

המדיניות העיקרית עד כה הייתה, לפתוח את החלב העודף ולתת מחיר גבוה ובכך לעודד יצרנים לחרוג ולקבל מחיר שמשאיר תרומה חיובית. מעבירים את האחריות ליצרנים באופן לא מבוקר. מדיניות זו מחלקת למעשה את המכסות מחדש, כך שבאופן מקרי לחלוטין, יצרנים מנצלים את הזכות לחרוג ולייצר. לעומתם, אחרים שלא תכננו לחרוג והיו "ממושמעים", לא זכו להטבה - יש פגיעה בחלוקה צודקת בין היצרנים וגם אין ביטחון מלא שהיצרנים אכן יגיבו בהיקף הרצוי. מובאת להלן הצעה עקרונית להקטנה משמעותית של הסיכונים והלחצים ולמתן רשת ביטחון לצמיחת הענף.

- יש להגדיל את מכסת החלב ב-2008 ב-3% בגין הגידול בביקושים השוטפים בשנתיים האחרונות. ראוי לתת ביטחון לתוספת 2% גם בשנת 2009.
- מוצע להוסיף עוד 2% למכסה כ"רשת ביטחון" לענף. אם הם לא ינוצלו ניתן לייצא אותם כמעט, ללא הפסד.
- לגייס כ-20 מיליון שקל, שהם כחצי אגורה מכל החלב המיוצר: מהיצרנים, מהמחלבות ומהמשלה (דרך מחיר המטרה), להקמת קרן למימון עודפי חלב של "רשת הביטחון" לייצוא בעתיד (בנוסף לקרן הווטיות במועצת החלב).

טבלה 1. הפרשים בין ייצור וצריכה בישראל באלפי ליטרים - המקור, שנתון מועצת החלב

	2006	2005	2004
חורף - ינואר-מאי	25,541	25,089	18,855
חורף - נובמבר-דצמבר	-1,760	-5,182	-697
קיץ - יוני-אוקטובר	-23,781	-19,277	-17,853
סך הכול	0	0	0

העברת חלב לקיץ

ענף החלב מנסה מזה כ-11 שנים להגביר את ייצור החלב בקיץ, האמצעים לעידוד המעבר

עוד 2% מעבר למכסה ירגיעו את הענף

אפרים עזרא, פרץ שורק, יוסי מלוק

לסיכום

המחירים הגבוהים בעולם והצפי למחירים דומים גם בשנים הקרובות, נותנים לענף את השקט הנחוץ להגדיל את מכסת החלב ליצרנים ובכך לתת רשת ביטחון לגידול האפשרי בצריכה, להוסיף על היצע החלב בקיץ, לאפשר מענה לתעשיות ש"ברחו" לייבוא חומרי גלם, לאפשר צמיחה מבוקרת של יצרני החלב בישראל וליצור קרן עצמית שתאפשר גישור גם בשנים של עודפים בישראל, עם מחירים נמוכים בעולם. יש לפעול, במסגרת מועצת החלב, ליצירת הסכמות רחבות בין כל השותפים לענף, כולל הממשלה, כדי לתת יציבות גדולה יותר למשק החלב בישראל. ■

המתקנים יחודשו?

2. בעייתיות ביצירת ההסכמות ליצירת הקרן, אופן שמירתה ודרכי ניצולה
3. סיכון של "בריחת" הממשלה ממחויבות לתכנון ולוויסות העודפים
4. לחץ בהמשך, להפוך את ה-102% ל-100% על חשבון הקרן המיוחדת
5. סכנה של התרוקנות הקרן בשנת עודפי חלב גדולים וירידת מחירים בעולם

עודפי חלב באם יהיו, יש סיכוי שיקבלו מחיר מלא בשוק העולמי, שנמצא במחסור גדול בחומרי גלם. אם הפדיון בעולם יהיה נמוך ממחיר המטרה, אזי עודפי חלב במסגרת המכסה יפוגו והמחיר יושלם מקרן הוויסות של מועצת החלב. ואילו עודפים ב"רשת הביטחון" יפוגו והקרן המיוחדת תשלים את המחיר החסר

הם מגוונים:

- תשלום על העברת חלב מהחורף לקיץ
- קנס על העברת חלב מהקיץ לחורף
- שינוי אדמיניסטרטיבי של עקומת הייצור החודשית
- תשלום גבוה יותר על חלב עודף קיץ.

למרות המאמצים הגדולים של המערכת ושל הרפתנים, עדיין יש פער של כ-20 מיליון ליטר בין השיווק לייצור החלב בקיץ. הפער הזה יצומצם באמצעות "רשת הביטחון" - הגדלת מכסת החלב בשני אחוזים מעבר לתחזית הצריכה והייצור שהם כ-25 מיליון ליטר לשנה. אנחנו נמצאים בתקופה של מחירים גבוהים לאבקת חלב ולחמאה בשוק העולמי, גם אם יהיו עודפים בארץ, ניתן לייצא אותם במחירים כלכליים. תקופה זו של צמיחה של כלל הענף, מהווה הזדמנות טובה גם ליצור קרן מיוחדת על חשבון היצרנים, המחלבות והממשלה בסך כ-20 מיליון שקל, לוויסות עודפי חלב, באם המגמה תתהפך.

חזקות של "רשת הביטחון"

1. רשת הביטחון תאפשר לענף לספק את הגידול האפשרי בצריכה ובשיווק
2. תיתן תוספת של מחצית מהמחסור בחלב בקיץ, כ-10 מיליון ליטר - תקטין לחצי מחלבות
3. תקטין את הצורך ואת העלות של שחזור אבקת חלב בקיץ
4. תיתן אפשרות כניסה מחדשת לענף הגלילות
5. תאפשר גידול במלאי של אבקות חלב
6. תעשה צדק עם היצרנים בייצור דרך אפיק "המכסה" ולא דרך אפיק "חלב עודף"
7. אפשרות לניצול המחירים הגבוהים של חומרי הגלם ליצירת קרן לעת עודפי חלב
8. הבטחה שאת כל הביקוש המקומי נספק על ידי היצרנים בישראל

חולשות וסכנות

1. עומס על מתקני הייבוש של תנובה - האם

טבלה 2. תחשיב השימושים האפשריים ב"רשת הביטחון"

כמות חלב עודף	טון	טון חמאה	טון אבקת חלב
מ-25,300 אלפי ליטר חלב מייצרים	2,108	1,054	
הנחה: מכל 12,000 ליטר מייצרים טון אבקה וחצי טון חמאה עלות מקומית ₪ -			
על פי מועצת החלב	טון אבקה	טון חמאה	
	18,650	15,290	
עלות ייצור חלב עודף ₪:	אבקה	חמאה	ס"ה עלות
	39,320,417	16,118,208	55,438,625
מחיר לטון ב-\$ בהנחות	אבקה לפי	חמאה לפי	ס"ה תקבול שער \$
זהירות:	אוקיניאה	אוקיניאה	ס"ה ב- ₪ בש"ח
	4,650	2,350	
תקבול ב-\$:	9,803,750	2,477,292	12,281,042
חסכון למערכת בגין אי שחזור של 10 מיליון ליטר בקיץ:			
עלות שחזור ליטר ב- ₪		חיסכון	
	0.6	6,000,000	
סיכום:			
עלות מקומית		55,438,625	
תקבול מכירות		50,966,323	
חיסכון בגין אי שחזור		6,000,000	
סה"כ רווח בגין מכירת עודפים בחו"ל		1,527,698	